

SATVERSMES TIESA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS

PAR LIETAS Nr. 2021-36-01

IZSKATĪŠANAS ATSĀKŠANU TIESAS SĒDĒ AR LIETAS DALĪBNIEKU PIEDALĪŠANOS

Rīgā

2022. gada 27. jūnijā

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Irēna Kucina, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs un Anita Rodiņa,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.², 28.¹ un 30. pantu,

taisot spriedumu lietā Nr. 2021-36-01 „Par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam”, kas ierosināta pēc politiskās partijas „Mēs – Talsiem un novadam” (turpmāk arī – Pieteikuma iesniedzēja) konstitucionālās sūdzības (turpmāk – lieta Nr. 2021-36-01),

tiesnešu apspriedē konstatēja:

1. Saeima 1995. gada 19. jūlijā pieņēma Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumu (turpmāk – Partiju finansēšanas likums), kas stājās spēkā 1995. gada 16. augustā.

Ar 2010. gada 10. jūnija grozījumiem Partiju finansēšanas likumā, kuri stājās spēkā 2010. gada 14. jūlijā, likums citstarp tika papildināts ar 7.¹ pantu, kura pirmā daļa noteica: „Valsts budžeta finansējumu piešķir politiskajai organizācijai

(partijai), par kuru iepriekšējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju, 0,50 latu apmērā kalendārā gada laikā par katru iegūto balsi.”

Ar 2013. gada 12. septembra grozījumiem Partiju finansēšanas likumā, kuri stājās spēkā 2014. gada 1. janvārī, likuma 7.¹ panta pirmā daļa tika izteikta šādā redakcijā: „Valsts budžeta finansējumu piešķir politiskajai organizācijai (partijai), par kuru iepriekšējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju, 0,71 *euro* apmērā kalendārā gada laikā par katru iegūto balsi.”

Savukārt ar 2019. gada 14. novembra grozījumiem Partiju finansēšanas likumā, kuri stājās spēkā 2020. gada 1. jūlijā, likuma 7.¹ panta pirmā daļa tika izteikta šādā redakcijā: „Politiskajai organizācijai (partijai), par kuru pēdējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju, piešķir valsts budžeta finansējumu kalendāra gada laikā:

- 1) 4,50 *euro* apmērā par katru iegūto balsi pēdējās Saeimas vēlēšanās;
- 2) 0,50 *euro* apmērā par katru iegūto balsi pēdējās pašvaldības domes vēlēšanās;
- 3) 0,50 *euro* par katru iegūto balsi pēdējās Eiropas Parlamenta vēlēšanās.”

Vienlaikus Partiju finansēšanas likuma pārejas noteikumu 30. punktā tika noteikts, ka šā likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punktu (turpmāk – apstrīdētā norma) piemēro no 2021. gada 1. jūlija.

2. Pieteikuma iesniedzēja – politiskā partija „Mēs – Talsiem un novadam” – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmajam teikumam.

Pieteikuma iesniedzēja ir politiskā partija, kas tika dibināta 2017. gadā, lai veicinātu Latvijas Republikas un īpaši Talsu novada iedzīvotāju interešu aizstāvību un īstenošanu. Pieteikuma iesniedzēja ir piedalījies Talsu novada domes vēlēšanās 2017. gadā, kad ieguvusi trīs deputātu vietas, un 2021. gadā, kad ieguvusi četras deputātu vietas. Saskaņā ar Partiju finansēšanas likuma pārejas noteikumu 30. punktu apstrīdēto normu piemēro no 2021. gada 1. jūlija, un tā Pieteikuma iesniedzējai neparedz tiesības saņemt valsts budžeta finansējumu.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma nenodrošina vienlīdzīgu attieksmi pret partijām, kas piedalās pašvaldības domes vēlēšanās, bet nepiedalās Saeimas vēlēšanās. Politiskās partijas veidojot saikni starp sabiedrību un valsts varu, nodrošinot organizētu sabiedrības līdzdalību politiskajos procesos. Turklāt vēlēšanu rezultāti apliecinot to, ka reģionālajām partijām ir ievērojams iedzīvotāju atbalsts. Ar 2019. gada grozījumiem Partiju finansēšanas likumā

partijām atvēlētais valsts budžeta finansējums esot ievērojami palielināts, turklāt šo finansējumu varot saņemt ne tikai tās partijas, kuras ir pārstāvētas Saeimā, bet arī tās partijas, kuras Saeimā nav pārstāvētas, bet par kurām Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju.

Vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos atrodies visas politiskās organizācijas (partijas) – gan tās, kuras saņem valsts budžeta finansējumu, gan arī tās, kuras valsts budžeta finansējumu nesaņem, bet ir iesniegušas kandidātu sarakstu pašvaldības domes vēlēšanās un kuru pārstāvji ir ievēlēti pašvaldības domē. Šīs grupas vienojošā pazīme esot griba izmantot tiesības iesniegt kandidātu sarakstu pašvaldības domes vēlēšanās un iegūt pārstāvību pašvaldības domē. No astoņām politiskajām organizācijām (partijām), kuras 2021. gadā piedalījušās Talsu novada domes vēlēšanās, septiņas esot pārstāvētas arī Saeimā un tāpēc papildus Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 1. punktā paredzētajam finansējumam vēl saņemšot arī apstrīdētajā normā noteikto finansējumu – neatkarīgi no tā, vai konkrētā partija konkrētajā pašvaldības domē vispār ir pārstāvēta. Tādējādi attieksme pret vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām esot atšķirīga.

Politiskās darbības nodrošināšana esot saistīta ar ļoti dažādiem ikdienas izdevumiem, tostarp izdevumiem, kas nepieciešami biroja uzturēšanai, darbinieku algošanai, komunikācijai ar vēlētājiem, tāpat finansējums esot nepieciešams arī pašvaldības domes priekšvēlēšanu kampaņai un aģitācijai. Tāpēc partijas, kurām piešķirts valsts budžeta finansējums, esot acīmredzami labvēlīgākā situācijā nekā partijas, kuras valsts budžeta finansējumu nesaņem.

No apstrīdētās normas izstrādes materiāliem izrietot, ka valsts budžeta finansējums tiek piešķirts ar mērķi mazināt politisko organizāciju (partiju) finansiālu atkarību no privātpersonu ziedojumiem, politisko organizāciju (partiju) nelikumīgu finansēšanu un augstākā līmeņa korupcijas riskus, veicināt politisko organizāciju (partiju) profesionalitāti un administratīvās spējas, kā arī politisko organizāciju (partiju) konkurenci. Tomēr likumdevējs neesot izvērtējis, kāpēc šis pats mērķis nebūtu attiecināms arī uz politiskajām organizācijām (partijām), kuras ir pārstāvētas pašvaldības domē, bet Saeimas vēlēšanās vai nu nav piedalījušās, vai arī nav saņēmušas vairāk par divu procentu vēlētāju atbalstu. Tāpēc ar apstrīdēto normu radītajai atšķirīgajai attieksmei neesot objektīva un saprātīga pamata.

Arī uz vietējā līmeņa partijām vienlīdz esot attiecināms mērķis samazināt to finansiālu atkarību no privātpersonu ziedojumiem, nelikumīgu finansēšanu un

veicināt šādu partiju profesionalitāti, administratīvās spējas un konkurenci. Pašvaldības domē tāpat kā Saeimā tiekot ievēlēti deputāti, tie sēdēs balsojot par dažādiem jautājumiem, tāpat pašvaldībām esot daudzmiljonu budžeti un liela autonomija attiecībā uz rīcību ar finanšu līdzekļiem.

Pieņemot apstrīdēto normu, neesot vērtēts tas, cik liela ietekme uz valsts budžetu būtu tad, ja valsts finansējums tiktu paredzēts arī tādām politiskajām organizācijām (partijām), kuras nepiedalās Saeimas vēlēšanās, bet piedalās tikai pašvaldības domes vēlēšanās. Turklāt esot pamats apšaubīt pašreizējā valsts finansējuma piešķiršanas modeļa efektivitāti. Apstrīdētā norma būtiski mazinot jaunu partiju rašanās iespēju un kopumā liecinot par vēlmi pakāpeniski panākt reģionālo partiju skaita samazināšanos vai faktiski pat tās iznīcināt, lai gan tieši objektīva, godīga un demokrātiska savstarpēja konkurence veicinātu partiju profesionalitāti un attīstību.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Apstrīdētā norma esot pieņemta ar mērķi stiprināt un konsolidēt politisko partiju sistēmu, kas aptver visu valsts teritoriju, un iesaistīt politiskās organizācijas (partijas) arī nacionālā līmeņa vēlēšanās, kā arī nodrošināt Saeimā pārstāvēto partiju darbību ar tai nepieciešamiem diezgan ievērojamiem resursiem.

Saeima nepiekrīt tam, ka Pieteikuma iesniedzējas norādītās personas būtu atzīstamas par tādām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Diferencētais finansējuma sadales modelis izslēdzot iespēju, ka būtisku valsts finansējumu savas darbības nodrošināšanai saņem politiskās organizācijas (partijas) ar relatīvi nelielu pilsoņu atbalstu, un vienlaikus nodrošinot to, ka samērīgu atbalstu saņem politiskās organizācijas (partijas), kuras ieguvušas lielāku vēlētajū atbalstu un ir pārstāvētas Saeimā. Turklāt parlamentā pārstāvētas partijas darbībai objektīvi esot vajadzīgi lielāki resursi, citstarp sabiedrības informēšanai par partijas un visas Saeimas ikdienas lēmumiem, kā arī parlamentārajam darbam nepieciešamās kvalitatīvās ekspertīzes nodrošināšanai. Apstrīdētās normas un Partiju finansēšanas likuma mērķis kopumā esot nodrošināt lielāku politisko organizāciju (partiju) finansiālo atbalstu un nostiprināt stabili politisko partiju sistēmu. Attiecinot līdzīgu finansējuma piešķiršanas modeli arī uz partijām, kuras piedalās tikai pašvaldību vēlēšanās, finansējuma sadale varētu nonākt pretrunā ar nacionālajā līmenī fiksēto atbalstu politiskajām organizācijām

(partijām), kā arī neveicinātu politisko partiju konsolidāciju un vienmērīgu iesaisti gan nacionālā, gan reģionālā līmeņa vēlēšanās.

Politiskā organizācija (partija), kas pārstāvēta tikai vienā pašvaldības domē, bet nav piedalījies Saeimas vēlēšanās, nevarot sniegt ievērojamu ieguldījumu partiju konsolidācijā visas valsts mērogā un vienmērīgā iesaistē nacionālā līmeņa vēlēšanās. Šāda veida partijas atbilstoši to darbības specifikai nepildot tādas pašas un salīdzināmus uzdevumus kā parlamentā pārstāvētās partijas, kuru biedru skaits esot nesalīdzināmi lielāks un kuras attīstot vērienīgu starptautiska līmeņa aktivitāti. Toties uz tām partijām, kuras ir pārstāvētas pašvaldības domē, bet nav piedalījušās Saeimas vēlēšanās, neattiecoties vairāki ierobežojumi, kas noteikti tiem politiskajiem spēkiem, kuri saņem valsts budžeta finansējumu. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējas norādītās personas darbojoties atšķirīgos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos.

Ja Satversmes tiesa konstatētu, ka izskatāmajā lietā norādītās personu grupas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, tad esot atzīstams, ka apstrīdētajā normā paredzētā atšķirīgā attieksme pret tām ir noteikta ar likumu. Ar apstrīdēto normu radītajai atšķirīgajai attieksmei esot leģitīmi mērķi – demokrātiskas valsts iekārtas un sabiedrības labklājības aizsardzība.

Izskatāmajā lietā alternatīvu risinājumu izvēle būtu atzīstama par likumdevēja politisku izšķiršanos, kas nav izvērtējama ar konstitucionālās kontroles metodēm. Pēc Saeimas ieskata, tāda alternatīva kā mehāniska apstrīdētajā normā noteiktā finansējuma piešķiršana arī politiskajām organizācijām (partijām), kuras ir pārstāvētas pašvaldības domē, bet nav piedalījušās Saeimas vēlēšanās, nonāktu pilnīgā pretrunā ar likumdevēja definētajiem politisko organizāciju (partiju) finansēšanas modeļa mērķiem un dažādo veidu politisko organizāciju (partiju) specifiku. Turklāt šāds risinājums prasītu nesamērīgu ieguldījumu no valsts un visas sabiedrības.

Apstrīdētā norma esot pieņemta gadskārtējās valsts budžeta paketes ietvaros. Tajā paredzētais finansēšanas modelis esot noteikts, ievērojot pieejamos valsts budžeta līdzekļus. Pašreizējā finansēšanas sistēmas stadijā prioritāte esot nodrošināt politiskajām partijām tām minimāli nepieciešamo administratīvo kapacitāti, būtiski samazināt to atkarību no privātā finansējuma, kā arī motivēt politiskās partijas palielināt savu biedru skaitu visā valsts teritorijā.

4. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka tiesiskās vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Šis princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 11. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-10-01 18. punktu*). Atšķirīgai attieksmei nav objektīva un saprātīga pamata, ja tai nav leģitīma mērķa vai ja nav samērīgas attiecības starp izraudzītajiem līdzekļiem un izvirzītajiem mērķiem (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-25-01 25. punktu*).

Partiju finansēšanas likuma mērķis ir nodrošināt politisko organizāciju (partiju) (turpmāk arī – politiskā partija) finansiālās darbības atklātumu, likumību un atbilstību parlamentārās demokrātijas sistēmai. Apstrīdētā norma paredz, ka tādai politiskajai partijai, par kuru pēdējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju, piešķir valsts budžeta finansējumu kalendāra gada laikā 0,50 *euro* apmērā par katru iegūto balsi pēdējās pašvaldības domes vēlēšanās. Tas nozīmē, ka kritērijs valsts budžeta finansējuma saņemšanai politiskajai partijai, ir vairāk nekā divu procentu vēlētāju atbalsts pēdējās Saeimas vēlēšanās.

Lietā pastāv atšķirīgi viedokļi par to, vai politiskā partija, kas iesniegusi deputātu kandidātu sarakstu tikai vienas pašvaldības domes vēlēšanās, un tāda politiskā partija, kas iesniegusi deputātu kandidātu sarakstu tās pašas domes vēlēšanās un par kuru pēdējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju, ir salīdzināmas un vai tās atrodas vienādos vai tomēr atšķirīgos apstākļos. Vienlaikus izskatāmajā lietā ir jānoskaidro arī citi būtiski jautājumi par politisko partiju nozīmi demokrātiskā tiesiskā valstī un valsts budžeta finansējuma piešķiršanu šādām partijām, kā arī likumdevēja apsvērumi, pieņemot apstrīdēto normu.

Līdz ar to Satversmes tiesai papildus ir nepieciešams noskaidrot Pieteikuma iesniedzējas un Saeimas, kā arī pieaicināto personu viedokli par valsts budžeta finansējuma piešķiršanu un sadali politiskajām partijām, tostarp tādām politiskajām partijām, kas iesniedz deputātu kandidātu sarakstu pašvaldības domes vēlēšanās.

Ņemot vērā minēto, papildus faktiskajiem apstākļiem un juridiskajiem argumentiem, kas noskaidroti lietas Nr. 2021-36-01 sagatavošanas laikā un pārbaudīti 2022. gada 24. maija tiesas sēdē, ir nepieciešams noskaidrot vēl citus lietas izspriešanai būtiskus jautājumus, kā arī noteikt papildu pieaicinātās personas, kuru viedokļa uzklauššana var sekmēt vispusīgu un objektīvu lietas izskatīšanu.

Satversmes tiesa secināja:

5. Satversmes tiesa jau ir norādījusi, ka normatīvajos aktos, kas regulē tiesvedības procesu vispārējās jurisdikcijas un administratīvajā tiesā, ir ietvertas normas, kas ļauj tiesai lemt par lietas izskatīšanas pēc būtības atsākšanu. Šā regulējuma mērķis ir nodrošināt, lai tiktu pieņemts taisnīgs spriedums. Lietas izskatīšanas atsākšana sakarā ar nepieciešamību noskaidrot vai pārbaudīt lietas faktiskos apstākļus un juridiskos argumentus ir vispārējs procesuāls princips, kas citstarp vērsts uz personas tiesību uz taisnīgu tiesu aizsardzību. Turklāt objektīvās izmeklēšanas princips prasa, lai Satversmes tiesa, taisot nolēmumu, vispusīgi un objektīvi izvērtētu visus faktiskos apstākļus un juridiskos argumentus, kas nepieciešami lietas izlemšanai pēc būtības. Tādējādi procesuālo tiesību institūts – lietas izskatīšanas atsākšana pēc būtības – ir piemērojams arī Satversmes tiesas procesā (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. decembra lēmuma par lietas Nr. 2013-04-01 izskatīšanas atsākšanu 3. punktu*).

Ievērojot to, ka lietas Nr. 2021-36-01 izspriešanai ir nepieciešams papildus noskaidrot un pārbaudīt vairākus būtiskus faktiskos apstākļus un juridiskos argumentus, kā arī noteikt pieaicinātās personas, kuru viedokļa uzklauššana var sekmēt vispusīgu un objektīvu lietas izskatīšanu, Satversmes tiesai ir jāatsāk šīs lietas izskatīšana pēc būtības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 28. pantam Satversmes tiesa izskata lietas tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos. Savukārt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 28.¹ panta pirmo daļu gadījumos, kad lietai pievienotie dokumenti ir pietiekami, lai izspriestu lietu rakstveida procesā, tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos var nerīkot.

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 22. panta desmito daļu, 25. panta pirmās daļas 1. punktu, 28.¹ panta pirmo un 1.¹ daļu, sākotnēji lietas Nr. 2021-36-01 izskatīšana noteikta rakstveida procesā.

Ievērojot šā lēmuma 4. un 5. punktā norādīto, lietas Nr. 2021-36-01 izskatīšana atsākama atklātā tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

7. Lietas sagatavošanas laikā, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 22. panta otrās daļas 2. punktu, tika noteiktas šādas pieaicinātās personas: Tieslietu ministrija, tiesībsargs, Finanšu ministrija, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, Latvijas Pašvaldību savienība, *Mg.iur.* Iveta Kažoka un *Mg.sc.soc.*, *Mg.oec.* Lelde Metla-Rozentāle.

Ievērojot šā lēmuma 4. punktā norādīto, par pieaicināto personu lietā papildus atzīstams arī Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes profesors *Ph.D.* Daunis Auers. Viedokļa sniegšanai minētā persona uzaicināma uz tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

Savukārt, iepazīsies ar pieaicināto personu – Finanšu ministrijas un Latvijas Pašvaldību savienības – viedokļiem, Satversmes tiesa atzīst, ka tajos ietvertie apsvērumi ir skaidri un pietiekami lietas apstākļu noskaidrošanai. Tādējādi nav nepieciešama Finanšu ministrijas un Latvijas Pašvaldību savienības uzklauššana tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 26.–28.¹ pantu, Satversmes tiesa

nolēma:

1. Atsākt lietas Nr. 2021-36-01 „Par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam” izskatīšanu pēc būtības tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos 2022. gada 27. oktobrī plkst. 10.00 Satversmes tiesas sēžu zālē (Rīgā, Jura Alunāna ielā 1).

2. Aicināt uz tiesas sēdi:

1) lietas dalībniekus:

- a) Pieteikuma iesniedzējas – politiskās partijas „Mēs – Talsiem un novadam” – pārstāvi;
- b) institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pārstāvi;

2) pieaicinātās personas:

- a) Tieslietu ministrijas pārstāvi;
- b) tiesībsargu vai viņa pārstāvi;

- c) Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja pārstāvi;
- d) *Mg.iur.* Ivetu Kažoku;
- e) *Mg.sc.soc.*, *Mg.oec.* Leldi Metlu-Rozentāli;
- f) *Ph.D.* Dauni Aueru.

3. Nosūtīt lietas dalībniekiem un pieaicinātajām personām šā lēmuma kopiju.

4. Nosūtīt *Ph.D.* Daunim Aueram politiskās partijas „Mēs – Talsiem un novadam” pieteikuma par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 141/2021) un Saeimas atbildes raksta kopiju.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs*

Aldis Laviņš

**Dokuments parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.*